

Na cestách. Impulzy zahraničních kulturních prostředí v tvorbě německy hovořících umělců a umělkyní z Čech, Moravy a Slezska

ANNA HABÁNOVÁ

Liberec je tradičně vnímán jako německé město. Tato „nálepka“ je logická s ohledem na několik faktorů, z nichž nejdůležitějším je jak zeměpisná poloha, tak bohatá, především průmyslová historie. Je proto racionální, že místní kulturní a vědecké instituce navazují na tyto skutečnosti a snaží se zapojit do historického a uměleckohistorického diskurzu na téma německy hovořících obyvatel Čech, Moravy a Slezska. Především Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, katedra historie FP Technické univerzity v Liberci, Krajská vědecká knihovna, Severočeské muzeum v Liberci a Oblastní galerie Liberec vyvíjejí v posledních letech aktivity směřující k výzkumu a prezentaci uvedeného okruhu.

Během uplynulých dvou desetiletí realizovaly liberecká Oblastní galerie a chebská Galerie výtvarného umění bezmála dvě desítky společných výstavních projektů na téma tzv. českých Němců, na něž navazovala odborná sympozia Mezery v historii konaná v Chebu. Oblastní galerie Liberec usiluje rozvinout původní formát chebského všeobecně zaměřeného uměleckohistorického sympozia na úroveň odborné mezinárodní konference, která jednou za dva roky do Liberce svede badatele z oblasti historie, dějin umění, kulturologie, architektury a příbuzných oborů. Tematické vymezení, které je základním předpokladem, je dáno odborným zájmem hlavních organizátorů a především postupujícím výzkumem. Smyslem je vždy navázat na probíhající výstavu a rozvinout její téma do širších souvislostí. V roce 2013 to byla výstava *Mladí lvi v kleci*, kterou doprovodila mezinárodní konference *Ztracená generace? Německočeští výtvarní umělci 1. poloviny 20. století* mezi Prahou, Vídní, Mnichovem a Drážďany. V letošním roce připravila Oblastní galerie Liberec mezinárodní uměleckohistorickou konferenci *Na cestách*, která byla zorganizovaná v rámci tradičního sympozia *Mezery* v historii a opět byla uspořádána jako součást

festivalu *Mitte Europa*. Otevřela další z badatelských témat a programově navázala na výstavu *Na Sibiř!* s podtitulem *Německočeští výtvarní umělci v první světové válce na východní frontě a v sibiřském zajetí*, jež se konala v podbázenové hale liberecké Oblastní galerie od 8. října 2015 do 17. ledna 2016. Společným jmenovatelem byla otázka vlivu nucených (spojených s válkou) a dobrovolných studijních cest do oblastí mimo tradiční středoevropský rámec. Tyto mnohdy osudové cesty přinesly nové impulzy do proudu tzv. *Heimatkunst*, typického pro architekturu a umění především podhorských německých regionů. Nešlo přitom pouze o vlivy západoevropské, spojené s ohnisky moderního umění, ale také o výrazně exotičtější, související s cestami do Tichomoří, Japonska nebo jižní Afriky. Prezentovány byly jak příspěvky odrážející základní výzkum, tak iniciační texty, naznačující další možnosti, kam se může ubírat aplikovaný výzkum vizuální kultury německočeského umění. Napříč časem se badatelé snažili klást výchozí otázku, do jaké míry byli aktéři sledovaných cest jen dočasně ovlivnění a okouzleni jinou kulturou, do jaké míry se s ní dokázali identifikovat a jakým způsobem ji reflektovali, nebo se sami učili novým výrazovým prostředkům.

Heimatkunst, umění domoviny, typické pro architekturu a vizuální kulturu sledovaného okruhu autorů, úzce souvisí s otázkou národních škol, jejichž význam a obrysy se v průběhu doby proměňovaly; toto téma přitom představuje širokou a mnohovrstevnatou oblast, již se v souvislostech výtvarné kultury zemí Koruny české v nedávné době věnovalo několik badatelských projektů.¹ Pozice tzv. českých Němců v procesu hledání národních identit v dějinách umění Čech, Moravy a Slezska zůstává velmi specifická, v mnoha ohledech problematická a disparátní. Její komplexní zmapování a přijetí v rámci širšího národního diskurzu je otázkou dlouhodobějšího výzkumu a společenského vývoje napříč obory.

1_K této problematice nejnověji BARTLOVÁ, Milena a VYBÍRAL, Jindřich et al. *Budování státu: reprezentace Československa v umění, architektuře a designu*. Praha 2015. *ISBN 978-80-87989-01-2*, dále např. HNIÍDKOVÁ, Vendula a VYBÍRAL, Jindřich. *Národní styl, kultura a politika*. Praha 2013. *ISBN 978-80-86863-62-7*. – BARTLOVÁ, Milena. *Naše, národní umění*. Brno 2009. *ISBN 978-80-87029-60-2*. – Srov. též HÁNOVÁ, Eva. *Od Palackého k Benešovi: německé texty o Čechách, Němcích a českých zemích*. Praha 2014. *ISBN 978-80-200-2389-6*.

Má-li Liberec najít svou vlastní kulturní a uměleckou tvář, musí logicky začít u svých kořenů. Dalším z projektů, které budou směřovat k prohloubení povědomí o starší historické vrstvě s vazbou na místní kulturní paměť (s přesahy do dalších oblastí Sudet), je rekonstrukce Německočeské výstavy v Liberci [Deutschböhmisches Ausstellung Reichenberg] 1906, připravovaná Oblastní galerií Liberec ve spolupráci

s odborníky z výše vyjmenovaných institucí jako hlavní výstavní program pro letní sezónu 2016. Pro rok 2017 je plánována výstava a doprovodná konference, jejímž hlavním tematickým zaměřením bude umělecký spolek Metznerbund, jehož jednotliví členové, význam, aktivity a role ve společnosti První československé republiky jsou velmi mnohohrstevnaté a otevírají prostor k dalším objevným sondám nejen do regionální historie.

Zpráva o konferenci Lukáš Pražský v Herrnhutu

MILAN SVOBODA

Akademie für politische und kulturelle Bildung v Herrnhutu uspořádala 19.–21. listopadu 2015 mezinárodní vědeckou konferenci *Lukáš Pražský – zapomenutý reformátor. Česká reformace a její vztah k Německu*. Pořadatel setkání, Dietrich Meyer, k tématu poznamenal: „*Lukáš Pražský (1460–1528) je chápán jako druhý zakladatel staré Jednoty bratrské a početnými spisy položil její teologický základ. Roku 1522 vstoupil do kontaktu s Lutherem a obíral se hlavními teologickými základy reformace. Od roku 1525 se zabýval myšlenkami švýcarského reformátora Huldrycha Zwingliho. V tomto napětí k reformnímu hnutí v Německu a západní Evropě razil vlastní stěžejní rozhodnutí, která teologicky ovlivnila starou Jednotu bratrskou. Lukáš Pražský je dnes celkem z velké části zapomenut, a proto by jeho mnohostranná činnost, teologický původ a působení měly být přesněji zkoumány z dnešního pohledu.*“

Na padesát účastníků odborného sympozia historiků a historiček obecných i církevních dějin, teologů, filozofů a jazykovědců vyslechlo dvanáct obsáhlých příspěvků. Od ostatních vědeckých konferencí se tato výrazně lišila přinejmenším tím, že všichni referující měli pro své vystoupení k dispozici celou hodinu a poté ještě následovala 15 až 30 minutová diskuse. Neobvyklý a ze strany pořadatelů mimořádně velkorysý přístup umožnil prezentovat zvolená témata sice hutně, nicméně

ně uceleně, bez zjednodušování i stresu z překročení časového limitu poskytnutého každému vystoupení. Takto intenzivním referátům ovšem také odpovídala doba pro duchovní obohacení a duševní odpočinek, jež skýtá půvabné hornolužické městečko, založené před třemi staletími jako exulantská obec obnovené Jednoty bratrské na panství hraběte Ludvíka Mikuláše Zinzen-dorfa (1700–1760).¹

Jednání zahájil Winfried Eberhard (Universität Leipzig) příspěvkem *Das politische und kirchliche Umfeld der Zeit des Lukas von Prag*. Vystoupení bylo určeno především německému publiku, jež se seznámilo s postavením panovníka, šlechty a měst po husitských válkách v Království českém a s jejich právním vztahem k říši, působením koncilu a jeho politiky i se vznikem dvojvěří a jeho vlivem na počátky luteránství v Čechách a na Moravě. Referent zdůraznil průniky Husova a Lutherova učení a charakterizoval stav české církve za vlády Ferdinanda I. Habsburského v době působení Lukáše Pražského.

Následoval Gregor M. Metzger (Universität Regensburg) s příspěvkem *Jan Hus und die Alte Brüder-Unität. Das Erbe der böhmischen Reformation in der Oberlausitz*. Kromě Luthera jako zprvu nevědomého následovníka některých Husových tezí představil i jiné významné muže německé reformace, totiž Heinricha Bullingera a Caspara Peucera. Zmínil dílo *Husus*

¹ WEINLICK, John R. *Hrabě Zinzendorf*, 1. vyd. Jindřichův Hradec, STEFANOS 2000.